

ตอนที่ 3

3.3 “1214 ศก บีมะโรง พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย
ปลูกไม้ตาล^๑ ได้สิบสี่เข้า จึงให้ช่างพื้นชะดาร์หินตั้งหว่างกลางไม้ตาล^๑ วันเดือนดับ
เดือนออกแปดวัน วันเดือนเต็ม เดือนข้างแปดวัน ฝังปู่ครู เถรมหาเถร ขึ้นนั่งเหนือ
ชะดาร์หิน สวดธรรมแก่อุบายสกุญท์วยจำศีล ฝึกวิชาวันสวดธรรม พ่อขุนรามคำแหง
เจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ขึ้นนั่งเหนือชะดาร์หิน ให้ฝังท่วยลูกเจ้าลูกขุน ฝังท่วย
ถอบ้านถอบเมือง”

ข้อความระหว่างบรรทัดที่ 10-19 นี้ บอกให้ทราบว่า เมื่อมหาศักราช 1200
(พ.ศ. 1821) พ่อขุนรามคำแหง เมื่อได้ครองราชย์แล้ว ได้ทรงปลูกต้นตาลไว้เป็นจำนวน
มาก ครั้นลุมหาศักราช 1214 บีมะโรง (พ.ศ. 1835) ซึ่งเป็นเวลาที่ต้นตาลที่ปลูกไว้นั้น
มีอายุได้ 14 ปี ต้นตาลขึ้นงามเป็นทงแล้ว พระองค์จึงโปรดฯ ให้ช่างพื้นชะดาร์หิน คือ
ให้สร้างพระแท่นมณฑลคศิลาบาทประดิษฐานไว้กลางกองตาลแห่งเมืองสุโขทัยนี้ ซึ่งชะดาร์หิน
นี้พระองค์ได้ทรงใช้เป็นประโยชน์ทั้งเป็นธรรมาสน์และราชบัลลังก์ อาจนับได้ว่าเป็น
ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและระบอบการปกครองราชอาณาจักรในสมัยนั้น อันแสดง
ให้เห็นว่าการพุทธจักรและอาณาจักรสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ได้ดำเนินควบคู่กันไปและมี
ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

1 พระไตรปิฎก เล่มที่ 24 หน้า 370-371

ข้อที่นำศึกษาในตอนนั้น คือ 1214 ศก - เมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย - ไม้ตาล - สิบสี่เข้า - จิ้ง - พันชะคาร์หิน - หว่าง - วันเดือนดับ - เดือนออกแปดวัน - วันเดือนเต็ม - เดือนบ่างแปดวัน - ปู่ครู - เถร - มหาเถร - สวดธรรม - อุบาสก - ท่วย - จำศีล - ผิไ้วัน สวดธรรม - ลูกเจ้าลูกขุน - ถือบ้านถือเมือง

(1) 1214 ศก คือเมื่อมหาศักราช 1214 ตรงกับ พ.ศ. 1835

(2) เมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ชื่อราชธานีคู่ของไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหง เมืองศรีสัชนาลัย นั้น ได้แก่เมืองสวรรคโลกเก่าบนฝั่งแม่น้ำยม เหนือเมืองสุโขทัยใหม่ ขึ้นไปราว 50 กิโลเมตร ส่วนเมืองสุโขทัย นั้น ได้แก่เมืองสุโขทัยเก่า ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ ระยะทางประมาณ 450 กิโลเมตร อยู่ห่างจากแม่น้ำยมไปทางทิศตะวันตกเล็กน้อย

เหตุที่สมัยนั้นมีราชธานีคู่ นั้น ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ได้อธิบายไว้อย่าง น่าสนใจว่า "...ข้าพเจ้าจึงจะได้พิจารณาโดยละเอียดถึงราชธานีคู่ของชนชาติไทย ซึ่งชาว ขอมเรียกว่า สยาม และชาวจีนเรียกว่า เสียม ราชธานีนั้นก็คือ เมืองสุโขทัยและ ศรีสัชนาลัย"

"เหตุที่กล่าวถึงราชธานีคู่ ก็เพราะเหตุว่าในเอกสารสมัยนั้น ชื่อทั้งสองนี้มีที่อยู่ ควบกันเสมอ ในเอกสารที่เก่าที่สุดคือศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ใน พ.ศ. 1835 พ่อขุนรามคำแหงทรงเป็น "ขุน" ทั้งเมืองศรีสัชนาลัยและสุโขทัย ใน 50 ปีต่อมา พระราชันย์ดาของพระองค์คือพระเจ้าลิไทย ก็ทรงประกาศในศิลาจารึกหลัก พ.ศ. 1900, 1902 และ 1904 ว่า พระองค์ทรงครองทั้งเมืองศรีสัชนาลัยและสุโขทัย ก่อนที่พระเจ้าลิไทยจะเสด็จ ขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 1880 พระองค์ประทับอยู่ในเมืองศรีสัชนาลัย และเมื่อพระองค์ ทรงยกกองทัพเข้ายึดเมืองสุโขทัยไว้ได้แล้ว พระองค์จึงทรงได้รับความเคารพจากบรรดา ขุนนางทั่วพระราชอาณาจักร และได้กระทำพิธีปราบดาภิเษก เหตุการณ์ครั้งนั้นคล้ายกับ แสดงว่า ชื่อเมืองทั้งสองเมืองหมายถึงราชอาณาจักร และการครอบครองเมืองทั้งสองใน ขณะเดียวกัน จึงหมายถึงอำนาจอันเต็มเปี่ยมของพระมหากษัตริย์"

"ราชธานีคู่นี้ อาจแสดงถึงการปกครองของชาติไทยในสมัยโบราณ โดยเฉพาะ ชนชาติไทยที่อยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำเจ้าพระยา ประเพณีของลาวซึ่งมีคำจารึกสนับสนุน

ก็แสดงว่าเคยเรียกเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันว่า เมืองเชียงทองและเชียงทอง และ นครเวียงจันทน์ว่า เมืองเวียงจันทน์และเวียงคำ นาย Paul Levy ได้ศึกษาเกี่ยวกับ วิสัยทัศน์นามคู่เหล่านี้ และกล่าวว่า การตั้งเมืองคู่เช่นนี้ เป็นแบบสังคมซึ่งยังคงมีอยู่ใน ปัจจุบันตามชาวป่าเขา และชนชาติไทยที่อาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำเจ้าพระยา ก็คงเคยรู้จักสังคมแบบนี้มาก่อน เป็นแบบสังคมที่เรียกว่า “ชน 2 เผ่า” ชนแต่ละเผ่าสมรส นอกเผ่า และอาจสมรสกับอีกเผ่าหนึ่งที่เป็นคู่กันเท่านั้น แต่ในกรณีที่นาย Paul Levy ศึกษา เมืองเหล่านี้ก็อยู่ติดกัน สำหรับเมืองศรีสัชชาลัยและสุโขทัยนั้น อยู่ห่างกัน ประมาณ 60 กิโลเมตร ดังนั้น เมืองทั้งสองจึงคงเป็นศูนย์กลางสองแห่งของราชอาณาจักร มากกว่า คือเป็นที่ประทับของพระอุปราชและพระมหากษัตริย์ตามลำดับ ข้าพเจ้าคิดว่า ณ ที่นี้ เราคงกล่าวได้แต่เพียงว่า ชนชาติไทยได้เข้ามาพบประชาชนที่แยกกันอยู่เป็น 2 หมู่มาตั้งแต่ ครั้งพวกขอมยังปกครองอยู่ และได้รวมประชาชนทั้งสองหมู่เข้าด้วยกัน แบบเดียวกับ เมืองเชียงทองเชียงทองและเวียงจันทน์-เวียงคำ” (ราชธานีรุ่นแรกของไทย หน้า 141-143)

(3) ไม้ตาล ได้แก่นั่นตาลหรือโคนดที่ออกดอกเป็นวง ที่วงดอกมีน้ำหวาน ร่องเอามาเคี้ยวเป็นน้ำตาลได้ ผลเป็นทะเลลายคล้ายมะพร้าว อย่างที่ปลุกกันทั่วไปในบัดนี้ ท่านผู้ใหญ่ท่านหนึ่งให้ข้อสังเกตว่า ตาลที่พ่อขุนรามคำแหงปลุกนี้ พระองค์ทรงประสงค์ ใช้ร่มเงามากกว่าอย่างอื่น จึงน่าจะเป็นตาลพันธุ์เล็ก มีลูกคล้ายลูกหมาก แต่เล็กกว่าลูกหมาก เล็กน้อย ก้านใบสวยงามเป็นพุ่มมีร่มเงาดี ซึ่งตาลชนิดนี้ชาวอินเดียนเรียก ว่า ตาซี หรือ ตาพี หรืออย่างที่เรียกในบาลีว่า ลัญฐิ เช่น ลัญฐิวันใกล้เมืองราชคฤห์ในสมัยพุทธกาล

(4) สิบสี่เข้า หมายความว่า 14 ปี คือ เข้า หมายความว่า ปี (ปีย่าง) ดังกล่าวแล้วในข้อ 1.2 (2)

(5) จึง น่าจะให้คำอ่านว่า จึง หรือ จึง ดังกล่าวแล้วในข้อ 1.2 (18)

(6) ฟันชะตารหิน หมายความว่าเอาหินมาทำเป็นชะตารหรือพระแท่น คำ “ฟัน” ที่ใช้ในกรณีนี้ มีความหมายว่าตัดแต่งหรือทำให้เป็นรูปขึ้น อย่างเดียวกับคำว่า ตัดเสื่อ ตัดกางเกง ตัดถนน เป็นต้น ซึ่งพูดกันอยู่ในบัดนี้ คำ “ฟัน” ที่มีความหมาย ดังกล่าวนี้นี้ ยังมีใช้พูดกันอยู่ทางภาคอีสานจนบัดนี้ เช่น ไปฟันเฮือ หมายความว่า ไปตัดไม้ ทำเรือ

ชะการหินที่กล่าวนี้มีจารึกบอกชื่อไว้ในบรรทัดที่ 26-27 ของคานที่ 3 นี้ว่า ชื่อ มนังคิลบาทร เรื่องพระแท่นมนังคิลบาทรนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดฯ อธิบายไว้ว่า “ชะการหิน” อันใช้เป็นประโยชน์ทั้งเป็นธรรมาสัน ทั้งเป็นราชบัลลังก์ที่ออกกว่าราชการนะนี้ ชาวสุโขทัยจึงนับถือกันว่าชล้งนักร ไกรนังไม้ไค้กงมี อันเป็นไปอะโรอย่างหนึ่ง จนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงผนวชอยู่ ได้เสด็จขึ้นไปถึงสุโขทัย ได้ประทับบนแท่นคิลานี้ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชะลอลงมากรุงเทพฯ ทรงตั้งไว้เป็นที่ประทับที่หน้าพระอุโบสถวัดราชาธิวาส ครั้นเมื่อได้เสด็จขึ้นผ่านพิภพแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชะลอลงไปไว้ในลานวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และคงอยู่ในที่นั้นจนกาลบัดนี้” (เที่ยวเมืองพระร่วง 163-164) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ได้ประทานอธิบายเพิ่มเติมไว้ท้ายตอนที่ 10 แห่งพระราชนิพนธ์ เรื่องเที่ยวเมืองพระร่วงว่า “ชะการหินมนังคิลบาทร” ของพระเจ้ารามคำแหงมหาราชนั้น เมื่อถึงรัชกาลที่ 6 โปรดฯ ให้ทำเป็นพระแท่นเศวตฉัตรใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก สมโภช แล้วประดิษฐานไว้ในพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาทต่อมาถึงรัชกาลที่ 7 โปรดฯ ให้ย้ายไปประดิษฐานไว้ในพระที่นั่งอนันตสมาคม ที่พระราชวังดุสิต”

(7) หว่าง หมายความว่า ระหว่ง หรือ ที่ คำนี้ยังมีใช้พุกอยู่ในหมู่ชนชาวอีสานจนกาลบัดนี้ เช่น หว่างขา=ระหว่งขา, หว่างคิ้ว=ระหว่งคิ้ว เป็นต้น ในวรรณคดีก็มีใช้เสมอ อย่างว่า “ชาติไม้ทั้งหลายมีประการต่างๆ อันเกิดเหนือหว่างงูมา” (มหาเวสสันดรชาดกภาคอีสาน กัณฑ์มัทรี หน้า 30-31)

(8) วันเดือนดับ หมายความว่าวันสิ้นเดือนทางจันทรคติ ตรงกับคำว่า ๓๐ ค่ำ ที่ใช้พุกกันอยู่ในภาคอีสาน จนกาลบัดนี้

(9) เดือนออกแปดวัน หมายความว่าวันขึ้น 8 ค่ำ ตรงกับคำว่า ๓๑ ค่ำ ใหม่ 8 ค่ำ ซึ่งใช้พุกกันอยู่ในภาคอีสานจนกาลบัดนี้ คำนี้จะให้คำอ่านว่า เดือนออกแปดวัน ให้ตรงกับที่ปรากฏในจารึก จะได้เป็นที่สังเกตว่าสำเนียงคำพุกสมัยสุโขทัยกับสมัยปัจจุบันมีส่วนแตกต่างกันตามกาลสมัย

(10) วันเดือนเต็ม หมายความว่า วันเพ็ญ คือวันขึ้น 15 ค่ำ ตรงกับคำว่า ๓๑ ค่ำ ที่ใช้พุกกันอยู่ในภาคอีสานจนกาลบัดนี้ คำนี้ในไตรภูมิภควทเรียกว่า “วันเพ็งบุรณ”

อย่างไรว่า “แก้วเป็นเครื่องประดับนี้บนอากาศ เลื่อมพรรณรายพรายงาม ทั้งเมื่อพระจันทร์
เมื่อเพ็ญบุรณ” (ไตรภูมิพิภพ หน้า 548)

(11) เดือนบ้างแปดวัน หมายความว่า วันแรม 8 ค่ำ ตรงกับคำว่า แรม 8 ค่ำ
ที่ใช้พูดกันอยู่ในภาคอีสานจนกาลบัดนี้

โดยนัยดังกล่าวนี้จะเห็นว่าสมัยสุโขทัยนั้น กำหนดวันพระในเดือนหนึ่ง ๆ เป็น
4 วัน อย่างในปัจจุบัน แต่มีคำเรียกแตกต่างกัน คือ ปัจจุบันเรียกว่า วันขึ้น 8 ค่ำ วันเพ็ญ
วันแรม 8 ค่ำ และวันสิ้นเดือน สมัยสุโขทัยเรียกว่า เดือนออก 8 วัน วันเดือนเต็ม
เดือนบ้าง 8 วัน และวันเดือนดับ โดยลำดับ และเรียกบ้างข้างขึ้นว่า เดือนออก ข้างแรม
ว่า เดือนบ้าง

มีข้อน่าสังเกตอย่างหนึ่ง คือคำที่เรียกกันเป็นสามัญว่า “วันพระ” ในบัดนี้ สมัย
สุโขทัยเรียกว่า “วันศีล” แบ่งเป็น วันศีลน้อย และ วันศีลใหญ่ ดังที่มีกล่าวไว้ในไตรภูมิพิภพ
ว่า “อันว่า พระจตุโลกบาล เคนกุดิกร้ายแห่งโลกทั้งหลายนี้ ทุกวันย่อมใช้เทพยดาองค์อื่น
มาต่างตัว ในวันศีลน้อยคือวันอัฐมีนั้นได้ ย่อมใช้ลูกมาต่างตน ผิแลวันศีลใหญ่ คือวัน
บุรณมี แลวันอมมาฬสสถานันได้ ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ย่อมมาเอง เคนกูเอง” (ไตรภูมิพิภพ
หน้า 664) ซึ่งวันศีลน้อย วันศีลใหญ่ นี้ตรงกับคำว่า วันพระน้อย วันพระใหญ่ ที่มี
พูดกันอยู่ในภาคอีสานจนกาลบัดนี้

(12) ปุ่ครุ คำอธิบายในข้อ 2.9 (4)

(13) เถร-มหาเถร คำอธิบายในข้อ 2.9 (5)

(14) สวดธรรม น่าจะให้คำอ่านว่า สุตธรรม ให้ตรงกับที่ปรากฏในคำจารึก
ดังกล่าวแล้วในคำว่า สวดญัตติกฐิน-สวดญัตติกฐิน ข้อ 2.6 (11) คำว่าสุตธรรมหรือสวดธรรม
นี้จะหมายความอย่างสวดมนต์ สวดนาค สวดญัตติ ในปัจจุบันหรืออย่างไร น่าจะได้พิจารณา
กันต่อไป

เรื่องนี้เคยมีความเห็นว่า สวดธรรมในที่นี้หมายถึงสวดพระปาติโมกข์และแสดง
ธรรม (ประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 หน้า 52) แต่พิเคราะห์ตามเค้าเรื่องและหลักการสวด
พระปาติโมกข์ของสงฆ์แล้ว คงไม่น่าจะมีความหมายอย่างนั้น เพราะการสวดพระปาติโมกข์
นั้นเป็นสังฆกรรมที่กระทำกันในหมู่สงฆ์โดยเฉพาะ มิใช่สวดให้อุบาสกอุบาสิกาฟัง และ

สังฆกรรมนี้ก็ทำเฉพาะภายในโบสถ์หรือสีมาเท่านั้น จะสวดในที่ทั่วไปอย่างสวดมนต์หาได้ไม่ เพราะขัดต่อพระวินัยพุทธานุญาต การสวดธรรมหรือสวดธรรมจึงน่าจะหมายถึงการสวดมนต์ และการแสดงธรรมหรือการเทศน์ กล่าวคือ ถ้าเป็นวันพระ หรือวันธรรมสวนะ พ่อขุนรามคำแหง ก็ได้ทรงอาราธนาพระสงฆ์มาสวดมนต์ แล้วทรงอาราธนาพระเถระผู้เป็นประธานสงฆ์ขึ้นนั่งบนพระอาสน์แสดงธรรมโปรดอุบาสกอุบาสิกาผู้จำศีล

(15) อุบาสก คำนี้แปลว่า ผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย ได้แก่กฤตส์ถ์ผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ¹ คำนี้ตามรูปศัพท์ หมายถึงเพศชาย ถ้าเป็นเพศหญิงเรียกว่า อุบาสิกา แต่ในที่นี้น่าจะหมายถึงทั้งอุบาสกและอุบาสิกา เพราะผู้มาจำศีลฟังธรรมนั้น จะต้องมีทั้งชายทั้งหญิง เมื่อพูดถึงอุบาสกจึงต้องความถึงอุบาสิกาด้วย คำนี้มีลักษณะอย่างนี้ตามหลักภาษาบาลีเรียกว่า “เอกเสสสมาส” คือศัพท์สองศัพท์ต่อกันเข้า แล้วลบเสียศัพท์หนึ่ง คงไว้เพียงศัพท์เดียว

(16) ท่วย คำอธิบายในข้อ 2.5 (2)

(17) จำศีล หมายความว่า อยู่รักษาศีล คือเข้าถือศีลอุโบสถอยู่ในวัคข์วาระยะเวลาหนึ่ง ส่วนมากมักถือกันชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง เฉพาะในวันพระ

(18) ฝึกใช้วันสวดธรรม น่าจะให้คำอ่านว่า ฝึกใช้วันสวดธรรม ตามนัยที่กล่าวแล้วใน 3.3 (14) คำนี้หมายความว่า ถ้ามีใช้วันสวดธรรมหรือวันธรรมสวนะ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย จึงขึ้นนั่งเหนือพระอาสน์ ให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุน ฝูงท่วยถือบ้านถือเมือง

(19) ลูกเจ้าลูกขุน คำอธิบายในข้อ 1.6 (2)

(20) ถือบ้านถือเมือง คำ “ถือ” ในที่นี้น่าจะหมายความว่า รักษา ปกครอง อย่างเดียวกับคำว่า ถือศีล คำ “ถือบ้านถือเมือง” จึงน่าจะหมายความว่ารักษามันเมือง ปกครองบ้านเมือง คือให้สิทธิในการปกครองบ้านเมือง

ชื่อว่า “พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย จึงขึ้นนั่งเหนือพระอาสน์ ให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุน ฝูงท่วยถือบ้านถือเมือง” นี้ เห็นกันว่าเป็นเรื่องที่พ่อขุนรามคำแหง พระราชทานราโชวาทแก่ข้าราชการบริหารและประชาราษฎรทั้งปวงที่มาเฝ้า (ประชุมจารึก

¹ พระไตรปิฎก เล่มที่ 9 หน้า 112 สมุทฺคณฺโฑวาทินี ภาค 1

สยาม ภาคที่ 1 หน้า 52) กล่าวโดยใจความก็คือเป็นเรื่องที่พ่อขุนรามคำแหง ออกขุนนาง
นั่นเอง

เรื่องนี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ให้ทัศนะไว้อย่างมีเหตุผลและน่าสนใจยิ่งว่า
“ความในคอนท้ายที่กล่าวไว้ว่า เมื่อพระครูเถระมหาเถระ ไม่ขึ้นนั่งเหนือขานหินสวดธรรม
แล้ว พ่อขุนรามคำแหงจะขึ้นนั่งเหนือขานหิน เพื่อ “ให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุน ฝูงท่วยถือ
บ้านถือเมืองกัน”

“ความในคอนท้ายนี้ ข้าพเจ้าเห็นเป็นสำคัญยิ่งนัก เพราะข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับ
คำรับคำราที่เขียนกันมาว่า ข้อความในคอนนี้เป็นข้อความที่เกี่ยวกับการที่พ่อขุนรามคำแหง
ออกขุนนาง ตามคำปรารภในกฎหมายกรุงศรีอยุธยา เช่นคำปรารภ กฎมณเฑียรบาล
ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การออกขุนนาง ต้องมีระบุตัวขุนนางและตำแหน่งหน้าที่เฝ้า
รับพระบรมราชโองการไว้เป็นพิเศษ ข้อนี้หากมีจารึกไว้ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง
ไม่จริงอยู่ ข้อความมีกล่าวถึงลูกเจ้าลูกขุน เป็นเชิงออกขุนนาง แต่ท่านมิได้กล่าวไว้เพียง
เท่านั้น ยังกล่าวไว้ชัดด้วยว่า ผู้ที่จะมาช่วยกันถือบ้านถือเมืองนั้น มิได้จำกัดแต่เฉพาะลูกเจ้า
ลูกขุนเท่านั้น แต่ขยายไปถึง “ฝูงท่วย” ด้วย ซึ่งมีกล่าวไว้ถึงสองครั้ง คำว่าฝูงท่วย
ที่ซ้ำไว้ครั้งหลัง ติดต่อกับคำว่า “ถือบ้านถือเมือง” อ่านได้ความว่าเป็นการที่ฝูงท่วยถือ
บ้านถือเมือง คำว่า ฝูง แปลว่า มาก หัวคำๆ เกือบลาคไปหมด จึงหมายถึงปวงประ
ชาชน ลูกเจ้าลูกขุน ไม่น่าจะเป็นฝูงๆ ในอันที่จะอ่านประกอบเป็นฝูงลูกเจ้าลูกขุนได้คำว่า
ท่วย ตรงกับคำว่า ทวย ในปัจจุบัน ซึ่งใช้เป็นคำประกอบคำว่า ทวยราษฎร์ เท่านั้น
ภาษาไทยไม่มีคำว่า ทวยกฎหมาย หรือ ทวยภาษี แต่มีคำว่า ทวยราษฎร์ ส่วนที่มีไม้เอก
นั้นเป็นสำเนียงภาษาเหนือ สมัยพ่อขุนรามคำแหง ไม้โทกับไม้ตรี ในศิลาจารึกเขียนไว้แต่
ไม้เอกกับไม้จัตวา แต่เสียงกลางนั้นไทยเหนือมักจะอ่านออกเสียงไม้เอก เช่นเพลงผู้ใหญ่ดี
ที่ว่า สายัณห์ที่ตะวันเรือเฒ่า ผู้ใหญ่ลุ่มน้ำบักจ้อน... ข้าพเจ้าลองให้คนสวนชาวอีสานอ่าน
สายัณห์ ที่ไร ออกมาเป็น สายัณ่ ทุกที เพราะฉะนั้น ทวย จึงกลายเป็น ท่วย ในภาษา
เหนือข้อความในจารึกเองที่กล่าวถึง “ไพร่” เมืองสุโขทัย ทั้งชายหญิงอวยทานเพราะ
“เพราะฝูงท่วยมีศรัทธาในพระพุทธรศาสนา” บ่งชัดอยู่ว่า ท่วย หมายถึงไพร่ฟ้าประชาราษฎร
ทั่วไปไม่หมายถึงลูกเจ้าลูกขุน ศิลาจารึกท่าน 3 วรรคเดียวกับที่กล่าวถึงการให้ฝูงท่วยถือบ้าน

ถือเมือง ยังมีกล่าวถึง “ผู้ช่วย” จำศีล เมื่อเดระมหาเดระขึ้นนั่งเหนือชานหินสุวรรณ
ความในศิลาจารึกตอนนี้ จึงไม่ใช่เรื่องออกขุนนาง”

“ข้อสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ คำว่า ถือบ้านถือเมือง เป็นคำหนักมาก จะใช้
ในความหมายเกี่ยวกับการออกขุนนางรับพระบรมราชโองการไม่ได้ คำว่า ถือ ของไทยเป็น
คำหนัก ใช้กล่าวกันถึงถือสิทธิ ถือดี หรือยึดถือครอบครอง ดังที่ใช้ในประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยสิทธิครอบครอง ทั้งคำว่า บ้าน คำว่า เมือง ก็เป็นคำหนัก หมาย
ความถึงอำนาจในการปกครองแผ่นดิน ดังที่ตกทอดมาเป็นคำว่า การเมือง หรือ นักการเมือง
ในปัจจุบัน แม้ในศิลาจารึกเอง คำว่า ถือ ก็เป็นคำหนักเหมือนกัน ข้อความเกี่ยวกับการ
ถือผีไหว้เทวดาผู้เป็นหลักเมือง กล่าวไว้ว่า ชุนผู้ใด “ถือเมือง” สุโขทัย ไหว้ไม่ดีผีไม่ถูก
เมืองสุโขทัยล่มหรือ “หาย” ชุนเมืองถือเมืองมีความหมายหนักอย่างไร การที่ผู้ช่วยได้สิทธิ
ถือบ้านถือเมืองจึงหนักยิ่งเท่ากันอย่างนั้น เพราะฉะนั้น เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงการที่ผู้ช่วย
ถือบ้านถือเมืองในศิลาจารึก ส่วนตัวข้าพเจ้าเองจึงเห็นว่าจะแปลเป็นอื่นไม่ได้ นอกจาก
หมายถึง การยอมให้ทวยราษฎร์ตลอดจนลูกเจ้าลูกขุน ได้มีสิทธิมีเสียงในการปกครอง
บ้านเมืองของตน และก็พอเมืองชะนิตที่เขาสิ้นกระตังเรียกออกไปพบได้นั้น ขอให้ท่านทั้ง
หลายคิดกันเอาเองก็แล้วกันว่าจะไปถือบ้านถือเมืองอยู่คนเดียวโดยอำเภอใจได้อย่างไร”

“ที่สำคัญยิ่งไปกว่าคือ ว่ากันตามสภาพสถานที่อันเป็นที่ตั้งชานหินหรือพระแท่น
มณีศิลาบาตรคงได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ชานหินนี้มีได้ตั้งอยู่ในรั้วรอบขอบชิดในปรา-
สาทราชวัง อันจะเป็นพระที่นั่งสำหรับพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกขุนนางได้เหมือนในสมัยต่อๆ
มาตามความในศิลาจารึก ชานหินตั้งอยู่กลางระหว่างต้นตาลในที่โล่งๆ ไม่มีสิ่งปลูกสร้าง
เป็นที่ซึ่งตามปรกติทวยราษฎร์ประชุมกันฟังพระสวดธรรม ปัจจุบันนี้ปรากฏเป็นเนินปรา-
สาทอยู่กลางระหว่างวัดมหาธาตุกับสระตระพัง สถานที่เป็นที่โล่งเปิดเผยเหมือนทุ่งพระเมรุ
เช่นนี้จึงเป็นที่สาธารณะที่ราษฎรจะไปมาได้โดยสิทธิ ก็เมื่อเช่นนี้ หากพ่อเมืองกับลูกเจ้าลูกขุน
ไปนั่งประชุมถือบ้านถือเมืองกันที่นั่น เหตุใดไพร่ฟ้าหน้าปกครองจะเข้าไปร่วมถือบ้านถือ
เมืองด้วยไม่ได้ ดังได้กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ชานหินพระแท่นมณีศิลาบาตรนี้มี
ความศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นที่ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงนั่งเป็นประธานในการออกสภาราษฎร
ท่านให้พื้นของท่านไว้สำหรับใช้เป็นที่ปฏิบัติประชาธิปไตยในสมัยสุโขทัยมาอย่างไร บัดนี้
เปรียบประจักษ์ด้วยวาจาสิทธิ์ของพระร่วงเจ้า ชานหินนี้จึงได้มาประดิษฐานอยู่ภายใต้

เสวตฉัตร ณ สภานันทสมามคม อันเป็นที่ประชุมใหญ่ของผู้แทนปวงชนชาวไทย ตลอดเวลา 30 ปีมานี้ ชุมนผู้โคกระทำบ่ชอบด้วยธรรมดั่งอันต่อหน้าสังกัศศีทธีนั้น ชุมนนั้นจึงบ่มี ยืนเอียงเหิงนานเลย”

“ตามที่ข้าพเจ้ากล่าวมา ท่านทั้งหลายจะถามข้าพเจ้าว่า ก็ไหนแล้วผู้แทนปวงชนชาวไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหง ชื่อนี้กล่าวถึงจะต้องกล่าวถึงประชาธิปไตยแบบไทยอีก เพราะสำหรับแบบฝรั่งนั้น เขาคึงรัฐบาลประกอบด้วย 2-3 คน แล้วเลือกผู้แทนกันเข้ามา มาก ๆ 100-200 คน เพื่อควบคุมรัฐบาล 2-3 คนนั้น แต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง เมื่อผู้ทวยราษฎรลูกเจ้าลูกขุนเป็นผู้ถือบ้านถือเมืองเองแล้ว จะกลับเป็นผู้แทนตนเองยอมเป็นไปไม่ได้ ผู้ที่จะเป็นผู้แทนปวงชนสำหรับควบคุมให้ถือบ้านถือเมืองกันคึง ๆ ไม่ทำให้ราษฎรให้ต้อง “เจ็บท้องข้องใจ” มาลันกระคึงเรียกหา จะมีก็แต่ พ่อเมือง เท่านั้น เพราะฉะนั้นผู้แทนปวงชนในประชาธิปไตยสุโขทัย จึงได้แก่ พ่อเมือง นั้นเอง และก็เป็นผู้แทนที่มีประสิทธิภาพเสียด้วย เพราะเมื่อราษฎรมาร้องเรียน มีความเดือดเนื้อร้อนใจอะไรพ่อเมืองอยู่ในฐานะที่จะแก้ไขให้ได้ ในศิลาจารึกไม่มีกล่าวไว้ว่า เมื่อราษฎรได้รับความเดือดร้อนให้ไปร้องเรียนต่อลูกเจ้าลูกขุนที่ไหน มีอยู่คนเดียวเท่านั้นที่จะไปร้องเรียนได้คือพ่อขุนรามคำแหง โดยนัยที่ว่ามานี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่ พ่อเมืองในสมัยนั้นเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยด้วย” (ปาฐกถารื่องศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง โดย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หน้า 635-639)

ข้อความในศิลาจารึกเกี่ยวกับการใช้ชะการหินคึงกล่าวมานี้ ส่องให้เห็นความสำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือทำให้เห็นได้ว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถในรัฐาภิบาลนโยบายเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ การที่พระองค์ได้ทรงอาราธนาพระสงฆ์มาสวดกรรมแก้อุบาสะอุบาสิกาภายในคังศาลทุก ๆ วันพระนั้น แสดงให้เห็นว่ พ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงนำประชาชนในคังศาสนา ทรงอยู่ใกล้ชิดกับพระสงฆ์และประชาชน ด้วยพระราชอัธยาศัยอันประณีตยิ่ง ข้อที่พระองค์ “ขึ้นนั่งเหนือชะการหินให้ผู้ทวยลูกเจ้าลูกขุน ผู้ทวยถือบ้านถือเมือง” นั้น ก็เป็นการเปิดโอกาสให้ลูกเจ้าลูกขุนตลอดจนไพร่ฟ้าประชาชนได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด เป็นเหตุให้ ได้ทรงทราบสุขทุกข์ของปวงชนชาวไทยและทรงสามารถบำบักทุกข์บำรุงสุขปวงชนได้ทันกาลและมีประสิทธิ

ภาพยิ่ง ด้วยพระปรีชาสามารถของพ่อขุนรามคำแหงดั่งกล่าวนี้เอง อาณาจักรสุโขทัยใน
รัชสมัยของพระองค์จึงเจริญรุ่งเรืองที่สุดในยุคนั้น

ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ กรณีที่พ่อขุนรามคำแหงทรงพระกรุณาต่อไพร่
ฟ้าประชาชนด้วยประการต่าง ๆ เช่น ไม่เก็บภาษีผ่านด่านเป็นต้น ดังปรากฏในศิลาจารึกค้ำ
ที่ 1 ตั้งแต่บรรทัดที่ 19 ถึงบรรทัดที่ 35 และค้ำที่ 2 ตั้งแต่บรรทัดที่ 1 ถึงบรรทัดที่ 5 แห่ง
หลักที่ 1 นี้ กับกรณีที่พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถในรัฐสภาปิลาตนโยบายดั่งกล่าวในศิลา
จารึกตอนนั้นนับได้ว่าเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นลักษณะการปกครองสมัยนั้นว่า เป็น
การปกครองโดยธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการปกครองแบบบิดารูปไปดัย คือ
แบบพ่อปกครองลูก (Paternalistic Government) ซึ่งเป็นการปกครองที่ผู้ปกครองกับผู้อยู่
ภายใต้การปกครองมีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกัน และมีความสัมพันธ์กันฉันพ่อลูก อันนับ
ได้ว่าเป็นการปกครองที่ดีแบบหนึ่ง ซึ่งเหมาะสมกับพื้นฐานและภาวะของปวงชนชาวไทย
ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ทำให้ไพร่ฟ้าประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครองระบบนี้มี
ความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน.